

De Belgische politieke crisis in klassenstrijd perspectief

Deel I: de val van de federale regering in december 2018

A chronologie

- November 2018 : N-VA is ongerust over het Marrakech immigratie pact. (<https://www.hln.be/nieuws/binnenland/felle-kritiek-van-n-va-op-migratiepact-als-het-niet-bindend-is-waarom-gaan-we-dan-naar-een-circus-in-marrakech~a16de53a/>). Deze ongerustheid vloeit voort uit de eerder teleurstellende resultaten bij de gemeenteraadsverkiezingen in oktober, en de moeilijkheid om er stabiele coalities mee te vormen in Vlaamse steden. Vooral in Antwerpen, met iets meer dan 500 000 inwoners de grootste stad in België (Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt 19 gemeenten) en een internationale haven, ligt een voortzetting van de coalitie van 2012 met N-VA, Open VLD en CD&V moeilijk. Ondanks de hoge individuele score van zittend burgemeester en partijvoorzitter Bart De Wever (die in de pers regelmatig "schaduwpremier" van de federale Michel I regering wordt bestempeld) houdt de coalitie zelf slechts 1 zetel over voor een meerderheid (<https://www.hln.be/nieuws/binnenland/antwerpen-n-va-blijft-de-grootste-huidige-coalitie-blijft-nipt-overeind~ae6bb373/>). N-VA verloor als partij 2 procentpunten (ongeveer 6 percent van hun stemmen), terwijl Vlaams Belang hun score van 2012 bestendigden en nipt boven de 10% van het totaal aantal stemmen uitkwamen. Van samen regeren met het Vlaams Belang is geen sprake door het "cordon sanitaire", een ethische code die door de Belgische bourgeoisie aan het begin van de jaren 1990 werd afgesproken om niet met extreemrechts te regeren. (het motief destijds was hun score van 17% bij de gemeenteraadsverkiezingen in Antwerpen in 1988 https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Cordon_sanitaire)

- 4 December 2018: N-VA start een "low profile" (maar overduidelijk racistische) campagne rond immigratie, die ze snel moeten stopzetten na wijdverspreide walging in de pers en op sociale media. Bart De Wever is verplicht om een "mea culpa" te slaan (of was dit al van plan geweest van bij het begin), en wijst op de verschillen tussen zijn partij en het Vlaams Belang. "in tegenstelling tot hen willen wij ons niet profileren op basis van haat tegenover vreemdelingen, maar uit

bezorgdheid over het immigratiebeleid in Europa." (https://www.standaard.be/cnt/dmf20181204_04008950)

- 5 December 2018: Een wisselmeerderheid steunt de Amigratie resolutie. De Vlaamse groenen en sociaaldemocraten stemmen voor, PS onthoudt zich. N-VA stemt tegen, maar zal de regering niet verlaten zolang als Charles Michel geen verklaring aflegt in naam van de regering, maar alleen in eigen naam. does not make any declaration on behalf of the government (http://www.standaard.be/cnt/dmf20181205_04012236).

- 7 December 2018: N-VA dringt aan op een speciale ministerraad, die op 8 december gehouden wordt. Ze verlaten deze ministerraad en verklaren dat ze de facto uit de regering geduwd worden indien Michel aan zijn voornemen om naar Marrakesh te gaan zal vasthouden.

- 9 December 2018: Michel herschikt zijn kabinet tot "Michel II", een minderheidsregering in "lopende zaken".

- 17 December 2018: In ruil voor steun aan de regering en de begroting, vraagt N-VA verdere instutionele hervormingen en staatshervorming, meer bepaald via een herziening van artikel 195 van de grondwet (Wanneer het parlement akkoord gaat met een herziening van dat artikel moeten er geen extra verkiezingen georganiseerd worden om een grondige staatshervorming door te voeren). Premier Michel beschouwt dit voorstel als chantage en weigert erop in te gaan. https://www.knack.be/nieuws/belgie/n-va-legt-communautaire-eisen-op-tafel-in-ruil-voor-regeringssteun-chantage-aldus-michel/article-normal-1407741.html?cookie_check=1547142409

- 18 December 2018: PS en SP.a dienen een motie van wantrouwen in tegen de regering. <https://nieuws.vtm.be/politiek/spa-en-ps-dienen-motie-van-wantouwen/?referer=https://www.google.be>. De dag nadien verklaren de Vlaamse sociaaldemocraten dat ze die motie hadden willen intrekken aangezien Michel openingen zou gelaten hebben om arbeidsmarkt- en belastinghervormingen toe te staan die in de lijn van hun programma zouden liggen, en waarmee ze dus de regering wel hadden kunnen steunen (<https://nieuws.vtm.be/politiek/>

spa-en-ps-dienen-motie-van-wantouwen/?referer=https://www.google.be/ready). Het was echter te laat om dit nog te kunnen doen en op de avond van 18 december diende Michel bij de koning het ontslag in van zijn regering.

- 21 December 2018: De koning aanvaardt het ontslag van de regering, en de restregering gaat verder gaat verder als een “regering van lopende zaken” (http://www.standaard.be/cnt/dmf20181221_04054951). Het is dan al duidelijk dat dit waarschijnlijk tot 26 mei zal duren, de dag van de reeds geplande verkiezingen voor het Europees parlement en voor die van de deelstaten. Geen enkele partij is immers enthousiast om voor vervroegde verkiezingen campagne te voeren.

B. Historische achtergrond

De manoeuvres van de verschillende politieke partijen in deze regeringscrisis rond immigratie (met van dag tot dag wijzigende standpunten die soms diametraal staan tegenover wat ze de dag ervoor beweerden of probeerden te bereiken), wijzen op een heel onstabiel en verrot politiek regime. Een hoofdrol hierin is weggelegd door de N-VA en hun wanhopige poging om zich als de leidende partij in Vlaanderen te settelen, een rol die in Vlaanderen altijd voor de “katholieken” (CVP, later hernaamd tot CD&V) was weggelegd.

De opkomst van de Vlaams-nationalistische partij is duidelijk gelinkt aan de Belgische regeringscrisis van 2007-2011, die hier in detail is weergegeven: https://en.m.wikipedia.org/wiki/2007-11_Belgian_political_crisis. Die crisis had zich ontwikkeld zich rond twee belangrijke assen, een "kleiner" constitutioneel probleem van de kieskring "Brussel-Halle-Vilvoorde," en een meer diepgaand financieel-economisch probleem van de Belgische bankensector, die uitmondde in de overname van de Belgische bank Fortis door de Franse bank BNP Paribas. Maar het was de wisselwerking tussen die twee politieke problemen die niet alleen het lot bezegelde van toenmalige premier Leterme, maar ook de NV-A in positie bracht om de nieuwe leidende partij in Vlaanderen te worden in de plaats van de CD&V. "Fortisgate" (<https://fortisgate.wordpress.com>) was daarbij duidelijk een uitloper van de mondiale bankencrisis van 2008, en een

bewijs dat er in België geen leidende burgerij meer was die capabel was om de nationale financiële sector – en de spaarcenten van de middenklasse – te verdedigen.

We kunnen eigenlijk nog verder in de geschiedenis teruggaan, en de regering "Verhofstadt I" in 1999 beschouwen als het kantelmoment van de neergang van de CVP, die op geopolitiek-financieel niveau werd aangedreven door de ontmanteling van "De Generale," en haar uitverkoop aan de Frans Suez groep tussen 1988 en 1998 (https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Generale_Maatschappij_van_België#Suez_en_de_ontmanteling_van_de_groep). Tot 1999 had de Belgische burgerij altijd gerekend op de drie traditionele partijen (liberalen, katholieken and socialisten) om stabiele regeringen te vormen die hun belangen behartigden, met een prominente rol voor de katholieke partij sinds de oprichting van de Belgische staat. Tussen 1944 and 1999 namen de katholieken aan 40 van de 41 regeringen deel, en in 31 keer daarvan leverden ze de eerste minister. (https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_Belgische_regeringen).

De regeringsvorming van 1999 maakte een einde aan die dominantie, maar het was precies via de communautaire weg dat de partij zich opnieuw een weg naar de macht zocht. In 2002 diende Herman Van Rompuy klacht in bij het Arbitragehof (de voorganger van het Grondwettelijk Hof) om de splitsing van de kieskring Brussel-Halle-Vilvoorde te bekomen. Meerdere volksvertegenwoordigers uit zijn eigen partij, maar ook van N-VA en het Vlaams Belang, sloten zich aan bij de zaak: [https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Kieskring_Brussel-Halle-Vilvoorde#Uitspraak_van_het_Arbitragehof_\(2003\)](https://nl.m.wikipedia.org/wiki/Kieskring_Brussel-Halle-Vilvoorde#Uitspraak_van_het_Arbitragehof_(2003)). In 2004 vormde de CD&V een electorale alliantie met de N-VA en begonnen met hun campagne over de “ongrondwettelijkheid” van de verkiezingen van 2007. Het resultaat van die campagne en de erop volgende politieke crisis van 2007-2011 was niet de heropstanding van de CD&V, maar de N-VA die de grootste politieke partij werd in Vlaanderen, en de rol van nieuwe “volkspartij” vanaf dan mocht ambiëren ten koste van de katholieken.

Deze evolutie sinds grofweg het begin van de 21ste eeuw weerspiegelt een verandering in het politieke karakter van de

Belgische staat: een nationale burgerij die verdwijnt (of substantiele invloed kwijtraakt), verliest ook haar grip op de traditionele methode om regeringen te vormen die steunen op de klassieke partijen, de vakbonden en het middenveld.

De “nieuwe” partij NV-A is daarbij een confederalistische partij met de steun van de kleinburgerij - vertegenwoordigd door organisaties zoals VOKA of Unizo. Maar om hun positie vast te houden, en om de aandacht af te leiden van het feit dat hun eerste deelname aan een federale regering geen enkele staatshervorming teweegbracht, hebben ze intensief een “anti-socialistisch” (tegen de PS), en een anti-vakbonds discours gecultiveerd dat ook in hun parlementaire voorstellen doorsijpelde (bijvoorbeeld https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20180430_03490721). Zulke voorstellen worden de werkgeversorganisaties uiteraard als flauwe kost gezien worden (Ze zien liever een politieke partij gehad die de splitsing van de sociale zekerheid of van de CAO's op de agenda kan zetten).

C. Democratie onder de mat geveegd

In zulke onstabiele situatie is het niet verwonderlijk dat geen enkele politieke partij direct nieuwe verkiezingen wil na de val van de regering: ze hebben allemaal schrik om te verliezen. Het excuus om dat niet te doen: “Er zijn sowieso al verkiezingen gepland in mei 2019 voor Europa en de deelstaten, dus dan kunnen we die voor het federale parlement er direct bijnemen.” De consequentie daarvan in de huidige omstandigheden (een regering die gevallen is na een racistische campagne en manifestaties https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20181216_04039128)? Een verkiezingscampagne die 5 maanden over immigratie zal gaan, met een opbod van xenofobie. De Vlaamse sociaal-democraten bijvoorbeeld gaven al snel aan in welke richting dit zou uitgaan (<https://www.knack.be/nieuws/belgie/crombez-migratie-naar-europa-moet-verminderen/article-normal-1413631.html>)[1]. Dat is de prijs die het establishment en elke politieke partij blijkbaar bereid is om te betalen voor het “stabiel houden” van de politieke situatie en de sociale onvrede.

Het is redelijk om te veronderstellen dat er andere motieven hebben meegespeeld om de verkiezingen uit te stellen en een xenofobe campagne te riskeren (waar zeker in Vlaanderen voornamelijk of

uitsluitend het Vlaams Belang garen bij zou spinnen): de sociale onrust in Europa, die in Frankrijk met de protesten van de Gele Hesjes een inspiratie gaf voor sociale mobilisatie in andere lidstaten. De angst voor het Belgisch establishment voor besmetting van de protesten was buiten proportie, gezien de manifestaties en publieke steun voor de Gele Hesjes in België absoluut niet konden vergeleken worden met de massabeweging in Frankrijk. Maar het op de agenda zetten (of minstens iets breder publiek bespreekbaar maken) van zaken als de collectieve koopkracht, de levensstandaard en sociale ongelijkheid, was blijkbaar voldoende alarmerend. Aangezien situatie in Frankrijk eind 2018 wordt vergeleken met mei 1968, is het de moeite waard om het maneuver van Charles de Gaulle in herinnering te brengen: "Ik heb besloten om weg te gaan, niemand valt een leeg paleis aan." (https://en.m.wikipedia.org/wiki/May_1968_events_in_France#De_Gaulle_flees). De Belgische politieke klasse handelde mogelijk vanuit een vergelijkbare reflex eind 2018. "Een publiek debat over de sociale kwesties is op dit moment niet aan de orde, we kunnen beter wachten tot de storm gaan liggen is". Voor wie aanwezig was op de Gele Hesjes betoging op 8 december 2018 mag het duidelijk zijn dat die overwegingen hebben meegespeeld. heeft meegemaakt, zal gemakkelijker begrijpen dat die overwegingen mogelijk hebben meegespeeld. De chirurgisch gecoördineerde actie tussen de lokale (Brusselse) en federale ordediensten, om een betoging van 2 tot 3000 deelnemers in bedwang te houden met 1000 politiemannen en –vrouwen (met alle apparatuur erbij) stond in sterk contrast met de chaotische indruk die de politieke vertegenwoordigers maakten tijdens "Marrakesh crisis". Wanneer de fluorescerende gele hesjes aan het einde van de betoging door de politie in beslag genomen werden (iets dat in een democratische rechtsstaat als illegal zou moeten bestempeld worden), bevestigde de commandant van de Brusselse politie off the record dat de orders daarvoor van "hoog niveau" kwamen.

D. De vervelende factor achter het communautaire gordijn van de Belgische politiek: de voorgedij van de EU Budget

De complexe communautaire problematiek van de Belgische (con)federale staatsstructuur, vooral sinds de opeenvolgende staatshervormingen sinds de jaren 1970 (https://en.m.wikipedia.org/wiki/State_reform_in_Belgium), bemoeilijken enerzijds de vorming

stabiele regeringen, maar dienen ook als “verdeel-en-heers” establishment om sociale problemen onder de mat te vegen. Dit is zeker het geval met de regeringscrisis van 2018.

Sinds de integratie en overheveling van de besluitvorming naar de EU en de eurozone via Europese en transnationale verdragen is die reddingsboei minder bruikbaar geworden. Vooral het TSCG-verdrag (https://en.m.wikipedia.org/wiki/European_Fiscal_Compact), dat de nationale en lokale begrotingen sterk controleert, tot en met boekhoudkundige beperkingen die langetermijninvesteringen onmogelijk maken. (https://finances.belgium.be/sites/default/files/downloads/BdocB_2014_Q1n_Buffel.pdf), is het instrument bij uitstek om bezuinigingsbeleid in de lidstaten op te leggen.

Op meer regionale bevoegdheden hameren in een confederalistische verkiezingscampagne en je tegelijkertijd neerleggen bij supranationale regels die de begrotingscontrole overnemen, is uiteraard weinig geloofwaardig. The "oplossing" van de politieke partijen voor deze contradictie is om de budgettaire verplichtingen dood te zwijgen in het politiek debat (en ze dus zeker niet in vraag te moeten stellen). Alle politieke partijen met parlementaire verkozenen maken zich hier schuldig aan, zoals een stemming over subsidiariteitsaanspraken laat zien. Een voorstel van toenmalig Vlaams parlamentsvoorzitter Jan Peumans om via het Hof van Justitie van de Europese Unie samenwerkingsakkoorden tussen de parlementen van de deelstaten te kunnen sluiten – iets wat maar binnen het kader van het verdrag van Lissabon en van de budgettaire verplichtingen van de Belgische regering aan het TSCG mogelijk is - (<http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1349580>), werd unaniem goedgekeurd, zoals hier te zien is voor het Vlaams parlement. <https://www.vlaamsparlement.be/plenaire-vergaderingen/1224017/verslag/1225938> (at 3:10:22 the result of the vote). Ook het Waals parlement (daar zijn geen sporen meer van te vinden) keurde dit voorstel unaniem goed.

[1] Deze analyse is geschreven na de val van de regering, maar voor de klimaatprotesten van de scholieren vanaf januari 2019. We zullen zien dat die ervoor gezorgd hebben dat de campagnes van de verkiezingen helemaal niet over immigratie gingen, maar over klimaat- en milieuproblematiek.